

Vergaderjaar 2018–2019

21 501-32

Landbouw- en Visserijraad

Nr. 1180

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 4 juni 2019

De vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit over de brief van 22 mei 2019 over de geannoteerde Agenda Informele Landbouwwraad 2-4 juni 2019 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1177), over de brief van 22 mei 2019 over het verslag Landbouw- en Visserijraad 14 mei 2019 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1178) en over de brief van 15 mei 2019 over de voorgenomen Nederlandse standpunten inzake de onderwerpen die ter stemming worden voorgelegd aan het eerstvolgende Standing Committee on Plants, Animals, Food and Feed (SCoPAFF) over regelgeving gewasbeschermingsmiddelen (Kamerstuk 27 858, nr. 455).

De vragen en opmerkingen zijn op 27 mei 2019 aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit voorgelegd. Bij brief van 29 mei 2019 zijn de vragen, voorzien van een inleiding beantwoord.

De voorzitter van de commissie,
Kuiken

Adjunct-griffier van de commissie,
Goorden

Inhoudsopgave

I	Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	3
	Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie	4
	Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie	4
	Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie	5
II	Antwoord / Reactie van de Minister	8

I Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

Geannoteerde agenda L&V raad

De leden van de VVD-fractie lezen dat de informele Landbouwwaad in het teken staat van Research in Agriculture and bioeconomy. Kan de Minister een uitgebreide toelichting geven op de inbreng van Nederland? Op welke manier gaat de Minister meer ruimte creëren voor circulaire economie? Deze leden lezen dat Nederland voorstander is en specifiek voor bioeconomie zal inzetten op verschillende acties. Welke acties zijn dat en op welke manier worden deze vormgegeven? Heeft de Minister ook aandacht voor de ontwikkeling van kennis op dit onderwerp en, zo ja, hoe gaat de Minister dat borgen?

Verslag Landbouw- en Visserijraad 14 mei 2019

De leden van de VVD-fractie ondersteunen de lijn van de Minister dat het streven naar een «gedeelteijke algemene oriëntatie» te vroeg is. Zoals deze leden al eerder hebben benadrukt, is het ook zaak dat er eerst helderheid komt over het budget alvorens er besluitvorming op onderdelen plaatsvindt.

De leden van de VVD-fractie lezen dat het agendapunt met betrekking tot een slimme en duurzame toekomst voor de Europese landbouw en landelijke gebieden niet aan bod is gekomen in de Landbouw- en Visserijraad van 14 mei. Kan de Minister aangeven wanneer er in Europees verband wel over gesproken wordt en wat de inzet wordt van Nederland?

De leden van de VVD-fractie vinden het goed dat de Minister aandacht heeft gevraagd voor de herziening van de Europese Genetisch Gemodificeerd Organismen (GGO)-regelgeving voor nieuwe veredelingstechnieken. Deze leden rekenen erop dat de Minister de komende periode prioriteit geeft aan de herziening, aangezien het aantal werkzame, effectieve en efficiënte gewasbeschermingsmiddelen die onze Nederlandse boeren en tuinders mogen en kunnen gebruiken snel afneemt. Wat is er nodig om de GGO-regelgeving te herzien? Wanneer is duidelijk of de Europese Commissie de herziening van de GGO-regelgeving in haar werkplan opneemt? Op welke manier zal de Minister dit onderwerp specifiek aankaarten in het kader van het vormen van een nieuwe Commissie? Op welke manier gaat de Minister de Kamer betrekken bij de herziening van de GGO-regelgeving?

De leden van de VVD-fractie lezen dat België en Polen hun zorgen hebben geuit over de marktsituatie in de EU voor appels en peren. Hoe staat Nederland tegenover het verzoek aan de Europese Commissie om voor de sector hardfruit te voorzien in specifieke interventie maatregelen?

De leden van de VVD-fractie lezen in het verslag van de Raad van 14 mei 2019 dat de lidstaten Frankrijk en Spanje (met ondersteuning van de Zuid- en Oost-Europese lidstaten) hebben gepleit voor het verhogen van steunpercentages voor lokale actiegroepen en ultraperifere regio's in het kader van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). Deze leden steunen de Minister in haar beslissing om dit voorstel niet te steunen, aangezien dit voorstel niet aansluit bij de doelstellingen van het EFMZV. Kan de Minister aangeven of zij steun heeft van andere lidstaten (en, zo ja, van welke) en wat haar inzet zal zijn om het voorstel van Frankrijk en Spanje te blokkeren?

De leden van de VVD-fractie lezen in de antwoorden van de Minister op het schriftelijk overleg over de geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad van 14 mei 2019 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1179) dat een Europese aanpak van de varroamijt vooral draait om onderzoek en kennisontwikkeling en niet zozeer om nieuwe Europese regelgeving. Wat zijn de vervolgstappen na afloop van het onderzoek «EU Honingprogramma 2017–2019»? Wat zijn de eerste resultaten van het onderzoek? Op welke manier zoekt de Minister steun bij andere EU-lidstaten voor een Europese aanpak van de varroamijt?

*Standing Committee Plants, Animals, Food and Feed (SCoPAFF)-brief
15 mei 2019*

De leden van de VVD-fractie maken zich oprecht zorgen over de beschikbaarheid van voldoende middelen en de ontwikkeling van alternatieven. Deze leden vragen de Minister om een uitgebreidere toelichting op het niet verlengen van desmedifam. Heeft de bietensector nog voldoende effectieve alternatieven om onkruid te bestrijden? Mocht desmedifam worden verboden, geldt dit dan voor alle lidstaten? Zo nee, leidt dit dan niet tot een ongelijk speelveld? Graag een uitgebreide toelichting.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de informele Landbouw- en Visserijraad van 2 tot en met 4 juni. Deze leden hebben enkele vragen in relatie tot het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

De leden van de CDA-fractie lezen dat de Minister in deze fase een gedeeltelijke algemene oriëntatie onwenselijk acht. Hoe denken andere lidstaten hierover?

De leden van de CDA-fractie krijgen regelmatig signalen over problemen bij het intekenen van landbouwpercelen bij de Landbouwtelling. In het verslag van de Landbouw- en Visserijraad van 14 mei 2019 in Brussel wordt melding gemaakt van de ingebruikname basisregistratie groot-schalige topografie (BGT). Kan de Minister aangeven wat wordt bedoeld met «In de BGT wordt nauwkeuriger gemeten dan voorheen»? Wat wordt precies verstaan onder de opmerking dat «de begrenzing definitief wordt»? Deze leden horen regelmatig dat de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) wijzigingen denkt te moeten aanbrengen in perceelgrenzen en dat boeren grote moeite moeten doen om deze onterechte wijzigingen weer recht te zetten. Gaat dit nu tot het verleden behoren?

De leden van de CDA-fractie hebben vernomen dat de online geformuleerde vragen van de gecombineerde opgave 2019 die gepubliceerd is via de Regeling landbouwtelling en de gecombineerde opgave van 2019 afwijken. Kan de Minister aangeven wat het afwijken van een wettelijk gepubliceerde regeling voor gevolgen heeft?

De leden van de CDA-fractie vernemen dat van sommige kotters de vergunning voor het gebruik van het pulstuig al verloopt op 1 juni. Deze vissers geven aan uitstel nodig te hebben tot 1 juli om hun kotters van een ander tuig te voorzien. Gezien de brief van de Minister van 19 februari 2019 (Kamerstuk 32 201, nr. 93), de motie-Dik-Faber (Kamerstuk 32 201, nr. 103) en de ruimte die er is gezien het Europese uitstel van het aannemen van de Verordening Technische Maatregelen, verzoeken deze leden om het aflopen van de vergunningen te verplaatsen naar 1 juli. Is de Minister daartoe bereid? Zo nee, waarom niet?

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda Informele Landbouwwraad van 2–4 juni 2019 en hebben hier nog enkele vragen over.

Het Nationaal Strategisch Plan (NSP) moet maatregelen bevatten die de bioeconomy bevorderen. Kan de Minister toelichten op welke wijze de huidige plannen voor het NSP hier invulling aan geven? Zijn er derhalve andere interventies die nog verdere uitwerking behoeven om de bioeconomy doelstellingen te behalen?

Het is duidelijk geworden dat de uitslag van de verkiezingen voor verschuivingen zorgt in het Europees Parlement. Kan de Minister een inschatting geven wat voor kansen de nieuwe samenstelling van het Europees Parlement biedt voor de door Nederland gewenste substantiële bezuiniging op het GLB, genoemd in de appreciatie van het Meerjarig Financieel Kader?

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben zich opnieuw verdiept in de Europese bioeconomie strategie, waar weer over gesproken zal worden tijdens de aankomende Landbouw- en Visserijraad op 2 tot en met 4 juni. Kan de Minister, aangezien de strategie al in 2012 is gepresenteerd, aan deze leden toelichten op welke wijze de strategie tot nu toe is uitgevoerd en of er al concrete resultaten zijn geboekt?

De leden van de GroenLinks-fractie hebben vernomen dat het Horizon 2020 programma een van de belangrijkste programma's is voor de financiering van de ontwikkeling en bevordering van de bioeconomie. Kan de Minister toelichten op basis van welke voorwaarden deze financiering over de actiepunten en lidstaten wordt verdeeld? Is er een verschil met het Horizon Europe programma dat hierna zal volgen? Zo ja, kan de Minister dit toelichten?

De leden van de GroenLinks-fractie hebben vernomen dat Landbouwcommissaris Phil Hogan nationaal strategische plannen alleen zal goedkeuren als daar ook maatregelen voor de bevordering van de bioeconomie in staan. In het huidige voorstel voor het NSP staan nog geen acties op het gebied van de bioeconomie. Kan de Minister toelichten welke maatregelen zij van plan is om op te nemen in het NSP ten behoeve van de bioeconomie? Wanneer verwacht de Minister dat de SWOT-analyse met betrekking tot de bioeconomie af zal zijn?

De leden van de GroenLinks-fractie hebben de brief van de Minister over de Nederlandse positie op de aankomende SCoPAFF-bijeenkomst over regelgeving voor gewasbescherming met zorg gelezen. Hierover hebben deze leden daarom nog een aantal vragen. Zij vernemen dat SCoPAFF hoofzakelijk besluiten neemt op basis van risico's voor mens, dier en milieu, en niet op basis van de landbouwkundige noodzaak. Deze leden vinden het daarom teleurstellend dat er nog niet opnieuw over het bijenrichtsnoer zal worden onderhandeld, gezien het feit dat er veel meer bijengif (met name thiacloprid) in de vrije natuur blijkt te zitten dan voorheen werd gedacht. Kan de Minister toelichten wanneer er eindelijk een bijenrichtsnoer zal gaan komen waarbij in ieder geval in de toelatings-eisen rekening wordt gehouden met zowel opstapelende effecten op de omgeving als niet-dodelijke effecten op insecten?

Daarnaast zijn de leden van de GroenLinks-fractie verheugd dat de Nederlandse inzet is om de goedkeuring van de stoffen desmedifam, thiofonaat-methyl en dimethoaat niet te vernieuwen. Deze leden maken zich echter zorgen over het voornemen van de Minister om in te stemmen met het verzoek van de Europese Commissie om de nieuwe stof *Bacillus subtilis* IAB/BS03 wel goed te keuren, omdat onderzoek uitwijst dat er nog te weinig bekend is over het effect op mens, dier en milieu. Onderzoek naar de stof florypauxifen wijst ook uit dat er nog te weinig bekend is over risico's voor bijen. Is de Minister bereid deze inzet vanuit het voorzorgsbeginsel te heroverwegen?

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

Uitvoering motie automatische verlengingen

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben zich op verschillende momenten uitgesproken tegen de automatische verlengingen van pesticiden zonder de wettelijk voorgeschreven herbeoordeling. Door capaciteitsgebrek bij de Europese beoordelingsinstanties, waaronder de European Food Safety Authority (EFSA), zijn de afgelopen jaren de toelatingen van vele pesticiden keer op keer automatisch verlengd. Ook van pesticiden waarvan bekend is dat ze een bedreiging vormen voor de biodiversiteit en de menselijke gezondheid. Een zeer zorgwekkende en onwenselijke situatie, vinden deze leden.

De Minister heeft de Kamer de afgelopen tijd telkens vooraf geïnformeerd over de voorstellen van de Europese Commissie voor de automatische verlenging van stoffen, waarvoor dank. Daarbij meldde zij echter dat Nederland binnen de SCoPAFF-vergaderingen bij de automatische verlenging van stoffen waarvan de Kamer heeft opgeroepen om deze van de markt te halen, zich uitsluitend met een stemverklaring uitspreekt tegen de gevaarlijke stoffen, maar tegelijkertijd gewoon instemt met de automatische verlenging hiervan. Hierdoor werkt Nederland actief mee aan het op de markt houden van deze gevaarlijke stoffen.

Vorige week nam de Kamer de motie-Ouwehand (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1176) aan die het kabinet oproept om voortaan daadwerkelijk tegen voorstellen van de Europese Commissie te stemmen als het gaat om automatische verlenging van toelatingen van stoffen waarvan bekend is dat ze een grote bedreiging vormen voor de biodiversiteit (in het bijzonder bijen en hommels) of die kankerverwekkend, mutageen, hormoonverstorend en/of giftig voor de voortplanting zijn. Een stemverklaring afleggen is dus niet voldoende.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie horen graag van de Minister op welke wijze zij deze motie gaat uitvoeren.

Thiacloprid

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben, aansluitend hierop, aanvullende vragen over één van de gevaarlijke stoffen die de afgelopen jaren bij herhaling automatisch is verlengd, zonder de wettelijk voorgeschreven herbeoordeling, namelijk thiacloprid.

Kan de Minister bevestigen dat thiacloprid een neonicotinoïde is? Erkent de Minister dat thiacloprid als systemisch bestrijdingsmiddel een lange afbrekingstijd kent? Erkent de Minister dat dit middel daardoor nog lange tijd schade zal aanbrengen aan het ecosysteem? Erkent de Minister dat thiacloprid volgens de Uitvoeringsverordening (EU) 2015/408 van de Commissie van 11 maart 2015¹ moet worden beschouwd als werkzame stof die hormoonontregelende eigenschappen heeft die schadelijk kunnen zijn voor de mens²?

Erkent de Minister dat thiacloprid om die reden al jaren op de lijst staat met stoffen die zo risicovol zijn voor mens en/of milieu dat ze vervangen moeten worden, de zogenaamde «Stoffen die in aanmerking komen om te worden vervangen»?

Kan de Minister bevestigen dat thiacloprid in 2005 voor het laatst is beoordeeld? Kan de Minister bevestigen dat de toelating van thiacloprid sinds 2005 maar liefst vier keer automatisch is verlengd zonder te kijken naar de risico's van deze stoffen voor het milieu, voor bijen en hommels en voor de menselijke gezondheid? Wanneer hebben deze automatische verlengingen van thiacloprid precies plaatsgevonden? Wat is steeds de positie van Nederland geweest bij de stemmingen over de voorstellen voor de automatische verlengingen van thiacloprid? Hoe lang is het proces van de herbeoordeling van thiacloprid al gaande?

Onlangs werd bekend dat uit onderzoek van de Universiteit Leiden is gebleken dat thiacloprid maar liefst 2500 keer giftiger is voor het ecosysteem dan tot nu toe bekend was³. Dit verschil kwam naar voren door de resultaten uit veldonderzoek te vergelijken met resultaten van laboratoriumstudies. Erkent de Minister dat dit veldonderzoek waardevolle informatie biedt, omdat dit de wisselwerking duidelijk maakt met andere factoren die van invloed zijn op de mate waarin waterdieren en andere levende organismen bestand zijn tegen de schadelijke effecten van pesticiden? Zo nee, op basis waarvan diskwalificeert de Minister dit onderzoek? Erkent de Minister dat het Leidse onderzoek naar de effecten van thiacloprid de tekortkomingen toont van laboratoriumstudies?

Tot grote verbazing van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie, meldde Zembla dat deze studie niet zal worden meegenomen in de lopende herbeoordeling van thiacloprid, omdat dit volgens het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) niet mogelijk is «gelet op het moment van publicatie». Deze leden gaan er vanuit dat het onderzoek van de Universiteit Leiden alsnog zal worden

¹ Volledige naam: Uitvoeringsverordening (EU) 2015/408 van de Commissie van 11 maart 2015 inzake uitvoering van artikel 80, lid 7, van Verordening (EG) nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en tot vaststelling van een lijst van stoffen die in aanmerking komen om te worden vervangen

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1513677004608&uri=CELEX%3A32015R0408>

³ <https://zembla.bnnvara.nl/nieuws/video-bijengif-veel-schadelijker-dan-gedacht-onderzoek-wordt-genegeerd>

betrokken in de lopende herbeoordeling van thiacloprid. Wat gaat de Minister doen om er voor te zorgen dat dit gebeurt?

Kan de Minister bevestigen dat het meest recente implementatievoorstel van het bijenrichtsnoer dat binnen SCoPAFF is geagendeerd, het toepassen van veldstudies zoals deze bij de (her)beoordeling van stoffen nog altijd op de lange baan schuift? Waar blijft de brief waarin de Minister uiteenzet hoe het kabinet de aangenomen motie-Ouweland (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1175) voor implementatie van het bijenrichtsnoer als geheel, dus inclusief de veldstudies, gaat uitvoeren?

Handelszaken landbouwproducten

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie maken zich grote zorgen over een eventueel handelsverdrag met de Mercosur. De belangen van de Europese boeren en de dieren worden geofferd voor de belangen van de Europese, met name de Duitse, autobouwers. Het is onbegrijpelijk dat een kabinet dat kringlooplandbouw als speerpunt van het landbouwbeleid heeft gemaakt, kritiekloos achter de Europese Commissie aanloopt die op geen enkele wijze door lijkt te hebben wat voor destructieve gevolgen een handelsverdrag voor de Europese landbouw heeft. Deze leden voorzien dat wanneer de Europese lidstaten straks worden overvallen door een uitonderhandeld akkoord, er geen mogelijkheid is dit akkoord nog aan te passen. Nu is de tijd om in actie te komen.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen verder wat de status is van het Europese Sustainability Impact Assessment dat wordt gedaan in het kader van de Mercosur-onderhandelingen. Wanneer kan de Kamer de resultaten van deze assessment verwachten? Hoe verhoudt deze assessment zich tot de geactualiseerde cumulatieve effectbeoordeling van alle handelsverdragen, waar blijkt het verslag van de vorige LNV-raad een aantal delegaties om vroeg? Heeft de Nederlandse delegatie daar ook om gevraagd? Zo nee, waarom niet? Wordt een dergelijke effectbeoordeling daadwerkelijk uitgevoerd en zo ja, wanneer kunnen de resultaten daarvan naar de Kamer worden gestuurd? Welke rol spelen de gevolgen voor de Europese en Zuid-Amerikaanse landbouw en de gevolgen voor de landbouwdieren en de natuur in Zuid-Amerika, waaronder het Amazonewoud, in deze effectbeoordeling?

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie vragen of de Minister een specifieke effectbeoordeling wil doen naar de gevolgen voor de Nederlandse landbouw van een handelsakkoord met de Mercosur. Zo niet, waarom niet? Zo ja, is deze beoordeling al begonnen en binnen welke termijn kunnen de resultaten naar de Kamer worden gestuurd? Kan de Minister een overzicht geven van de posities aangaande de Mercosur-onderhandelingen van de verschillende Nederlandse stakeholders op landbouwgebied, bijvoorbeeld de boerenbelangenorganisaties en non-gouvernementele organisaties?

Hoe verklaart de Minister dat in 2018 onder de gecombineerde categorie «under erga omnes TRQs and out of TRQ» 41.660 ton kippenvlees uit Oekraïne is geïmporteerd, veel meer dan de formele quota, waaronder ruim 26.000 ton kippenvlees is geïmporteerd?⁴ Hoeveel van de import van die 41.660 ton viel respectievelijk onder «under erga omnes TRQs» en hoeveel onder «out of TRQ»? Waarom is er de laatste jaren zo'n grote stijging waarneembaar van de import van Oekraïens kippenvlees in de categorie «under erga omnes TRQs and out of TRQ»? Wat is het maximale

⁴ <https://circabc.europa.eu/sd/a/cdd4ea97-73c6-4dce-9b01-ec4fdf4027f9/24.08.2017-Poultry.pptfinal.pdf>

volume van de invoer van kippenvlees die het Nederlandse kabinet acceptabel acht? Welke invoertarieven gelden er voor Oekraïens kippenvlees?

Onder welke voorwaarden vallen de import van kippenvlees vanuit de landen Thailand en Brazilië? Welke invoerbepalingen gelden er voor die landen? Welke invoerbepalingen gelden er voor de invoer van landbouwproducten uit de Mercosurlanden? Kan de Minister een uitsplitsing geven van invoervolumes per invoerquotum van kippenvlees uit die landen? Kan de Minister een top 10 geven van invoer van landbouwproducten uit de Mercosurlanden op basis van zowel volume als invoerwaarde (exclusief tarieven)? Kan de Minister een top 10 geven van uitvoer van landbouwproducten naar de Mercosurlanden op basis van zowel volume als uitvoerwaarde (exclusief tarieven)? Hoeveel van de soja die uit Zuid-Amerika wordt geïmporteerd is bestemd voor dierlijke consumptie, hoeveel voor directe humane consumptie, hoeveel voor brandstof en hoeveel voor een eventueel andere aanwending?

II Antwoord / Reactie van de Minister

Inleiding

Met deze brief beantwoord ik de vragen van de fracties van uw Kamer van 27 mei jongstleden over onderwerpen die geagendeerd zijn voor de Informele Landbouwwaad van 2–4 juni aanstaande en de vragen die betrekking hebben op gewasbescherming, visserij, GGO-regelgeving, bijen en het toekomstige Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). De beantwoording van de overige vragen ontvangt u binnen de daarvoor gebruikelijke termijn.

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie lezen dat de informele Landbouwwaad in het teken staat van Research in Agriculture and bioeconomy. Kan de Minister een uitgebreide toelichting geven op de inbreng voor Nederland? Op welke manier gaat de Minister meer ruimte creëren voor circulaire economie? Deze leden lezen dat Nederland voorstander is en specifiek voor bioeconomie zal inzetten op verschillende acties. Welke acties zijn dat en op welke manier worden deze vormgegeven? Heeft de Minister ook aandacht voor de ontwikkeling van kennis op dit onderwerp en, zo ja, hoe gaat de Minister dat borgen?

Tijdens de Informele Landbouwwaad zal mijn inbreng zich richten op het belang van synergie tussen EU-instrumenten en -programma's zoals Horizon Europe, het GLB en cohesiefondsen. Daarnaast zal ik pleiten voor meer betrokkenheid van boeren en ondernemers bij de vormgeving van onderzoek en vraag ik aandacht voor het thema kennisoverdracht, zoals kennis op het boereneref.

Voor wat betreft de vraag over circulaire economie en acties op het gebied van de bioeconomie, verwijs ik graag naar de in april 2018 gepresenteerde positie en strategie⁵ ten aanzien van de bioeconomie in Nederland. Dit document geeft de kaders voor de ontwikkeling van de bioeconomie in Nederland en de positie van de Nederlandse overheid. Tien actiepunten worden benoemd zoals het mobiliseren van duurzame biomassa, het zorgen voor een breder draagvlak voor bioeconomie en het ontwikkelen van de markt vraag door duurzame inkoop te stimuleren en business cases

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/brochures/2018/04/01/de-positie-van-de-bio-economie-in-nederland>

te ontwikkelen. Uiteraard is er ook aandacht voor kennis en innovatie. Nederland is koploper in innovaties in groene grondstoffen en heeft een goede infrastructuur om deze optimaal te benutten. Ook heeft Nederland excellente onderzoeksfaciliteiten en -voorzieningen, en steunt het innovaties op het gebied van bioeconomie. Samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en onderzoeksinstituten is hierbij cruciaal. Dit is onder andere geborgd binnen het Topsectorenbeleid. Binnen de Topsectoren richt het thema circulair zich op het sluiten van kringlopen, het beperken van verliezen en het tot waarde brengen van zij- en reststromen uit de agrifoodsector. Daarbij wordt de hele keten betrokken, van primaire productie tot eindproducten en hun end-of-life routes.

De leden van de VVD-fractie lezen dat het agendapunt met betrekking tot een slimme en duurzame toekomst voor de Europese landbouw en landelijke gebieden niet aan bod is gekomen in de Landbouw- en Visserijraad van 14 mei. Kan de Minister aangeven wanneer er in Europees verband wel over gesproken wordt en wat de inzet wordt van Nederland?

Het klopt dat het agendapunt met betrekking tot een slimme en duurzame toekomst voor de Europese landbouw en landelijke gebieden niet aan bod is gekomen op de Landbouw- en Visserijraad van 14 mei jl. Het is niet duidelijk of en wanneer dit punt opnieuw op de Landbouw- en Visserijraad geagendeerd wordt.

De leden van de VVD-fractie vinden het goed dat de Minister aandacht heeft gevraagd voor de herziening van de Europese Genetisch Gemodificeerd Organismen (GGO)-regelgeving voor nieuwe veredelingsstechnieken. Deze leden rekenen erop dat de Minister de komende periode prioriteit geeft aan de herziening, aangezien het aantal werkzame, effectieve en efficiënte gewasbeschermingsmiddelen die onze Nederlandse boeren en tuinders mogen en kunnen gebruiken snel afneemt. Wat is er nodig om de GGO-regelgeving te herzien? Wanneer is duidelijk of de Europese Commissie de herziening van de GGO-regelgeving in haar werkplan opneemt? Op welke manier zal de Minister dit onderwerp specifiek aankaarten in het kader van het vormen van een nieuwe Commissie? Op welke manier gaat de Minister de Kamer betrekken bij de herziening van de GGO-regelgeving?

Tijdens de Landbouw- en Visserijraad van 14 mei 2019 werd mijn oproep door de lidstaten breed gesteund. Zodra het nieuwe Europese Parlement is geïnstalleerd zal ook een nieuwe Europese Commissie aantreden. Commissaris Hogan heeft aangegeven met de getoonde brede steun te verwachten dat de nieuwe Europese Commissie de GGO-regelgeving in het werkprogramma zal opnemen, maar dat is aan de nieuwe Commissie. Het Europees Parlement zal vermoedelijk dit najaar kandidaat-Commissarissen bevragen en besluiten of de voorgedragen kandidaten worden gesteund. Dat is een belangrijk moment waarop het onderwerp aan de orde kan worden gesteld.

Indien de Europese Commissie het onderwerp in het werkprogramma heeft opgenomen, zal een inhoudelijke discussie op Europees niveau starten en kan de Europese Commissie met het initiatief komen voor herziening van de GGO-regelgeving. Uw Kamer is meermaals geïnformeerd over de mogelijke richting waarop regelgeving zou kunnen worden aangepast. Voorstellen van de Europese Commissie zullen met een BNC-fiche aan uw Kamer worden voorgelegd en kunnen met uw Kamer worden besproken.

Ik zet mij in nauwe samenwerking met andere departementen en de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland in Brussel in om draagvlak te creëren en te behouden. Het is belangrijk om gezamenlijk op te blijven trekken en niet te ver vooruit te lopen, omdat anders het risico ontstaat dat het draagvlak verdwijnt. Dat mijn oproep tijdens de Landbouw- en Visserijraad van 14 mei 2019 breed werd gesteund, maakt duidelijk dat deze strategie werkt.

De leden van de VVD-fractie lezen dat België en Polen hun zorgen hebben geuit over de marktsituatie in de EU voor appels en peren. Hoe staat Nederland tegenover het verzoek aan de Europese Commissie om voor de sector hardfruit te voorzien in specifieke interventie maatregelen?

Nederland is geen voorstander van nieuwe EU-steunmaatregelen voor de sector hard fruit. Er lijkt namelijk sprake van een meer structureel probleem van overaanbod als gevolg van de grote uitbreiding van het productie-areaal in de EU. Dat probleem wordt door de inzet van deze interventie maatregelen niet opgelost. Telers die lid zijn van een producentenorganisatie kunnen in het kader van de reguliere steun aan operationele programma's om steun vragen voor het uit de markt nemen van product of vernietiging.

De leden van de VVD-fractie lezen in het verslag van de Raad van 14 mei 2019 dat de lidstaten Frankrijk en Spanje (met ondersteuning van de Zuid- en Oost-Europese lidstaten) hebben gepleit voor het verhogen van steunpercentages voor lokale actiegroepen en ultraperifere regio's in het kader van het Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij (EFMZV). Deze leden steunen de Minister in haar beslissing om dit voorstel niet te steunen, aangezien dit voorstel niet aansluit bij de doelstellingen van het EFMZV. Kan de Minister aangeven of zij steun heeft van andere lidstaten (en, zo ja, van welke) en wat haar inzet zal zijn om het voorstel van Frankrijk en Spanje te blokkeren?

Naast Nederland hebben tijdens de Raad ook Zweden en Oostenrijk hun zorgen geuit over de Spaans-Franse voorstellen. Door de brede steun van andere lidstaten voor onder andere het verhogen van het cofinancieringspercentage van de EU-bijdrage naar 80%, zal dit helaas ook worden overgenomen in het compromisvoorstel. Ik zal hierover mijn zorg blijven uitdragen en in gesprek blijven met mijn Europese collega's.

De leden van de VVD-fractie lezen in de antwoorden van de Minister op het schriftelijk overleg over de geannoteerde agenda Landbouw- en Visserijraad van 14 mei 2019 (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1179) dat een Europese aanpak van de varroamijt vooral draait om onderzoek en kennisontwikkeling en niet zozeer om nieuwe Europese regelgeving. Wat zijn de vervolgstappen na afloop van het onderzoek «EU Honingprogramma 2017–2019»? Wat zijn de eerste resultaten van het onderzoek? Op welke manier zoekt de Minister steun bij andere EU-lidstaten voor een Europese aanpak van de varroamijt?

Het EU NL Honingprogramma 2017–2019 loopt medio dit jaar af. Ter continuering van dit kennisprogramma en ondersteuning van de imkerij, onder andere voor bestrijding van de varroamijt, heeft mijn ministerie in maart 2019 een voorstel voor een nieuw honingprogramma voor de periode 2020–2022 bij de Europese Commissie ingediend. Eind juni 2019 wordt uitsluitsel van de EC verwacht. Het honingprogramma is een kennisprogramma dat zowel uit kennisontwikkeling als -verspreiding bestaat. De uitkomsten worden door de uitvoerder van het programma, Wageningen UR, via haar eigen website over honingbijen en de communicatiekanalen van de imkerorganisaties verspreid.

Het Honingprogramma 2017–2019 gaat over bestrijding van vijanden van bijenvolken en ziekten in de bijenteelt, in het bijzonder de varroamijtziekte en is gericht op een bijenhouderij met meer weerbare honingbijen en minder bijensterfte. Uit het multifactorieel onderzoek naar effecten van verschillende stressoren van bijenvolken komt naar voren dat vijanden van bijenvolken de hoofdstressoren zijn in relatie tot overleving van bijenvolken. Dit onderzoek ondersteunt de imkerij bij de aanpak van bijensterfte. De varroamijt is nog steeds een van de belangrijkste factoren achter bijensterfte. Het onderzoek naar weerbare bijen geeft inzicht in varroaresistentie van honingbijenvolken. Varroaresistente bijenvolken, al dan niet gefaciliteerd door een bijenhouder, zijn zelf in staat de varroamijtziekte te beheersen en dragen zo duurzaam bij aan een gezonde bijenhouderij met weerbare bijenvolken. De kennisverspreiding in het honingprogramma is gericht op onderwerpen gerelateerd aan bijengezondheid, zoals diagnose en bestrijding van bijenziekten door imkers of resistentieontwikkeling, waarbij varroa(mijtziekte) een terugkerend onderwerp is.

Een Europese aanpak van de varroamijt bestaat voornamelijk uit afstemming en kennisuitwisseling tussen Europese en internationale onderzoekers op honingbijen en bijengezondheid, denk aan het delen van uitkomsten van de honingprogramma's en gegevens van de jaarlijkse monitoring van (winter)bijensterfte in de lidstaten.

*Standing Committee Plants, Animals, Food and Feed (SCoPAFF)-brief
15 mei 2019*

De leden van de VVD-fractie maken zich oprecht zorgen over de beschikbaarheid van voldoende middelen en de ontwikkeling van alternatieven. Deze leden vragen de Minister om een uitgebreidere toelichting op het niet verlengen van desmedifam. Heeft de bietensector nog voldoende effectieve alternatieven om onkruid te bestrijden? Mocht desmedifam worden verboden, geldt dit dan voor alle lidstaten? Zo nee, leidt dit dan niet tot een ongelijk speelveld? Graag een uitgebreide toelichting.

Het niet verlengen van de goedkeuring van desmedifam betekent dat deze stof in de gehele EU niet meer mag worden gebruikt. Wel kan een lidstaat op basis van artikel 53 van verordening (EG) 1107/2009 bij een noodsituatie op het gebied van gewasbescherming een tijdelijke vrijstelling geven van maximaal 120 dagen. Dit kan tijdelijk tot een ongelijk speelveld leiden indien (teelt)omstandigheden (zoals klimaat, ziekte/plaag/onkruid druk, beschikbare alternatieven) tussen lidstaten verder wel gelijk zijn. De stof desmedifam is onderdeel van het lage doseringen systeem (LDS) dat in suikerbieten wordt toegepast. Er is in Nederland een chemisch alternatief beschikbaar met de werkzame stof triflusaluron-methyl. Met de Toekomstvisie Gewasbescherming beoog ik dat agrariërs minder afhankelijk worden van chemische gewasbeschermingsmiddelen door meer in te zetten op weerbare planten en teeltsystemen. Op 27 mei sprak ik met bietentelers over mijn visie en de knelpunten die ervaren bij gebruik van gewasbeschermingsmiddelen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de informele Landbouw- en Visserijraad van 2 tot en met 4 juni. Deze leden hebben enkele vragen in relatie tot het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

De leden van de CDA-fractie lezen dat de Minister in deze fase een gedeeltelijke algemene oriëntatie onwenselijk acht. Hoe denken andere lidstaten hierover?

Een groot aantal lidstaten, waaronder grote landen zoals Frankrijk, Spanje en Duitsland, vindt de tijd nog niet rijp voor een gedeeltelijke algemene oriëntatie en pleit ervoor dat het Roemeense voorzitterschap zou moeten werken aan een voortgangsverslag. Het is dan ook zeer onwaarschijnlijk dat er onder het Roemeens voorzitterschap al een gedeeltelijke algemene oriëntatie tot stand komt.

De leden van de CDA-fractie vernemen dat van sommige kotters de vergunning voor het gebruik van het pulstuig al verloopt op 1 juni. Deze vissers geven aan uitstel nodig te hebben tot 1 juli om hun kotters van een ander tuig te voorzien. Gezien de brief van de Minister van 19 februari 2019 (Kamerstuk 32 201, nr. 93), de motie-Dik-Faber (Kamerstuk 32 201, nr. 103) en de ruimte die er is gezien het Europese uitstel van het aannemen van de Verordening Technische Maatregelen, verzoeken deze leden om het aflopen van de vergunningen te verplaatsen naar 1 juli. Is de Minister daartoe bereid? Zo nee, waarom niet?

In afwachting van de Europese besluitvorming in het Europese Parlement heb ik besloten de toestemmingen uit categorie drie die afliepen voor 1 juni 2019 te verlengen tot en met 31 mei 2019. Zoals aangegeven in mijn brief van 18 april (Kamerstuk 32 201, nr. 110) zie ik – gelet op de Europese besluitvorming om pulsvisserij te verbieden – geen ruimte om deze toestemmingen nogmaals te verlengen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de geannoteerde agenda Informele Landbouwrapad van 2–4 juni 2019 en hebben hier nog enkele vragen over.

Het Nationaal Strategisch Plan (NSP) moet maatregelen bevatten die de bioeconomy bevorderen. Kan de Minister toelichten op welke wijze de huidige plannen voor het NSP hier invulling aan geven? Zijn er derhalve andere interventies die nog verdere uitwerking behoeven om de bioeconomy doelstellingen te behalen?

In het Nationaal Strategisch Plan (NSP) is een aantal typen interventies geschikt om een circulaire bioeconomie te bevorderen. Ik denk daarbij vooral aan kennis en innovatie, en daarnaast ook aan investeringen. Bij de uitwerking van deze interventies zal derhalve ook gekeken worden hoe deze zodanig ingezet kunnen worden dat ze een circulaire bioeconomie ondersteunen. In de huidige plannen is van een concrete uitwerking nog geen sprake.

Het is duidelijk geworden dat de uitslag van de verkiezingen voor verschuivingen zorgt in het Europees Parlement. Kan de Minister een inschatting geven wat voor kansen de nieuwe samenstelling van het Europees Parlement biedt voor de door Nederland gewenste substantiële bezuiniging op het GLB, genoemd in de appreciatie van het Meerjarig Financieel Kader?

Op het uiteindelijke besluit over het Meerjarig Financieel Kader (MFK), waarin de budgettaire kaders worden vastgelegd, is een bijzondere wetgevingsprocedure van toepassing waarbij de rol van het Europees Parlement relatief beperkt is (artikel 312 VWEU). Dit geldt uiteraard niet voor de drie GLB-verordeningen, waarop de gewone wetgevingsprocedure van toepassing is. Daarnaast wil ik erop wijzen dat een substantiële bezuiniging op het GLB niet op zichzelf een doel is van het kabinet. Wel ziet het kabinet het, in het bijzonder in het licht van Brexit en nieuwe opgaven voor de EU, als onvermijdelijk dat bestaande beleidsterreinen

moeten inleveren om de Nederlandse afdracht aan de EU binnen de perken te kunnen houden. Of de nieuwe samenstelling van het Europees Parlement een lager budget voor GLB al of niet dichterbij brengt, is op dit moment niet te zeggen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de GroenLinks-fractie hebben zich opnieuw verdiept in de Europese bioeconomie strategie, waar weer over gesproken zal worden tijdens de aankomende Landbouw- en Visserijraad op 2 tot en met 4 juni. Kan de Minister, aangezien de strategie al in 2012 is gepresenteerd, aan deze leden toelichten op welke wijze de strategie tot nu toe is uitgevoerd en of er al concrete resultaten zijn geboekt?

De actualisering van de Europese bioeconomie strategie komt mede voort uit een evaluatie van de strategie uit 2012. De evaluatie gaf aan dat het stimuleren van de innovatie en het creëren van een netwerk goed gelukt zijn, maar dat de implementatie richting de markt nog achterblijft. De doelstelling uit 2012 – de weg vrijmaken voor een meer innoverende, hulpbronefficiënte en concurrerende maatschappij, die voedselzekerheid verzoent met het gebruik van hernieuwbare hulpbronnen voor industriële doeleinden en de bescherming van het milieu – blijft overeind. Tegelijkertijd concludeert de Europese Commissie dat we voor tal van wereldwijde uitdagingen (klimaatverandering, achteruitgang van bodem en ecosystemen, groeiende wereldbevolking enz.) staan, die mede door middel van een duurzame bioeconomie het hoofd kunnen worden geboden. De Europese Commissie stelde daarom in 2018 veertien acties voor die moeten worden uitgevoerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de instrumenten uit andere Europese trajecten (GLB, Horizon 2020, structuur- en cohesiefondsen). Een voorbeeld is de oprichting van een «bioeconomy Platform», gefinancierd door Directoraat-generaal voor Onderzoek en Innovatie en Directoraat-generaal Landbouw en Plattelandsontwikkeling van de Europese Commissie, dat zich richt op circulaire bioeconomie.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben vernomen dat het Horizon 2020 programma een van de belangrijkste programma's is voor de financiering van de ontwikkeling en bevordering van de bioeconomie. Kan de Minister toelichten op basis van welke voorwaarden deze financiering over de actiepunten en lidstaten wordt verdeeld? Is er een verschil met het Horizon Europe programma dat hierna zal volgen? Zo ja, kan de Minister dit toelichten?

Binnen het bestaande programma voor onderzoek en innovatie, Horizon 2020, zijn excellentie en impact de leidende criteria voor de verdeling van onderzoeksmiddelen. In het nieuwe kaderprogramma voor onderzoek en innovatie «Horizon Europe», dat vanaf 2021 in werking treedt, wordt geen afbreuk gedaan aan dit principe, impact en excellentie blijven leidend. Het doel van Horizon Europe is immers het versterken van de wetenschappelijke en technologische basis van de Unie en het vergroten van de economische en maatschappelijke impact van investeringen in onderzoek en innovatie. Dit betekent financiering van het beste onderzoek en geen allocatie van middelen voor specifieke, geografisch afgebakende delen van de Unie. Wel is er een verdeling van het budget over de thema's.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben vernomen dat Landbouwcommissaris Phil Hogan nationaal strategische plannen alleen zal goedkeuren als daar ook maatregelen voor de bevordering van de bioeconomie in staan. In het huidige voorstel voor het NSP staan nog geen acties op het gebied van de bioeconomie. Kan de Minister toelichten welke maatre-

gelen zij van plan is om op te nemen in het NSP ten behoeve van de bioeconomie? Wanneer verwacht de Minister dat de SWOT-analyse met betrekking tot de bioeconomie af zal zijn?

In de negen subdoelen in de concept verordening van het nieuwe GLB wordt ook het bevorderen van de bioeconomie genoemd. In het Nationaal strategisch Plan (NSP) zal hier dus ook aandacht aan gegeven worden. De Europese Commissie geeft zelf aan dat hier vooral interventies op het gebied van kennis en innovaties voor in aanmerking komen. Dit past goed bij de Nederlandse inzet waar we de circulaire bioeconomie ook vooral via kennis en innovatie willen ondersteunen. De keuze welke interventies in het NSP met welk budget worden opgenomen, wordt pas later gemaakt. De houtskool-SWOT wordt nu aangevuld met de opmerkingen die op de stakeholdersbijeenkomst van afgelopen donderdag gemaakt zijn en de lopende internetconsultatie. De definitieve houtskool-SWOT zal na het zomerreces aan uw Kamer worden toegezonden.

De leden van de GroenLinks-fractie hebben de brief van de Minister over de Nederlandse positie op de aankomende SCoPAFF-bijeenkomst over regelgeving voor gewasbescherming met zorg gelezen. Hierover hebben deze leden daarom nog een aantal vragen. Zij vernemen dat SCoPAFF hoofzakelijk besluiten neemt op basis van risico's voor mens, dier en milieu, en niet op basis van de landbouwkundige noodzaak. Deze leden vinden het daarom teleurstellend dat er nog niet opnieuw over het bijenrichtsnoer zal worden onderhandeld, gezien het feit dat er veel meer bijengif (met name thiacloprid) in de vrije natuur blijkt te zitten dan voorheen werd gedacht. Kan de Minister toelichten wanneer er eindelijk een bijenrichtsnoer zal gaan komen waarbij in ieder geval in de toelatings-eisen rekening wordt gehouden met zowel opstapelende effecten op de omgeving als niet-dodelijke effecten op insecten?

De Europese Commissie heeft in de SCoPAFF-vergadering in mei 2019 aangegeven dat naar verwachting in de eerstvolgende vergadering (juli 2019) een voorstel voor een gefaseerde invoering van het bijenrichtsnoer wordt geagendeerd.

Daarnaast zijn de leden van de GroenLinks-fractie verheugd dat de Nederlandse inzet is om de goedkeuring van de stoffen desmedifam, thiofonaat-methyl en dimethoaat niet te vernieuwen. Deze leden maken zich echter zorgen over het voornemen van de Minister om in te stemmen met het verzoek van de Europese Commissie om de nieuwe stof Bacillus subtilis IAB/BS03 wel goed te keuren, omdat onderzoek uitwijst dat er nog te weinig bekend is over het effect op mens, dier en milieu. Onderzoek naar de stof florypauxifen wijst ook uit dat er nog te weinig bekend is over risico's voor bijen. Is de Minister bereid deze inzet vanuit het voorzorgsbeginsel te heroverwegen?

Het voorzorgsbeginsel is vastgelegd in verordening 1107/2009 voor het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen. Werkzame stoffen zijn verboden tenzij uit een wetenschappelijke risicobeoordeling is gebleken dat het gebruik ervan veilig is voor mens, dier en milieu. Ik laat mij in de Nederlandse standpuntbepaling leiden door de wetenschappelijke adviezen en risico beoordelingen van het Ctgb en EFSA. Voor beide stoffen was het advies dat veilig gebruik mogelijk is. Om die reden kon Nederland instemmen met het voorstel van de Europese Commissie.

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

Uitvoering motie automatische verlengingen

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben zich op verschillende momenten uitgesproken tegen de automatische verlengingen van pesticiden zonder de wettelijk voorgeschreven herbeoordeling. Door capaciteitsgebrek bij de Europese beoordelingsinstanties, waaronder de European Food Safety Authority (EFSA), zijn de afgelopen jaren de toelatingen van vele pesticiden keer op keer automatisch verlengd. Ook van pesticiden waarvan bekend is dat ze een bedreiging vormen voor de biodiversiteit en de menselijke gezondheid. Een zeer zorgwekkende en onwenselijke situatie, vinden deze leden.

De Minister heeft de Kamer de afgelopen tijd telkens vooraf geïnformeerd over de voorstellen van de Europese Commissie voor de automatische verlenging van stoffen, waarvoor dank. Daarbij meldde zij echter dat Nederland binnen de SCoPAFF-vergaderingen bij de automatische verlenging van stoffen waarvan de Kamer heeft opgeroepen om deze van de markt te halen, zich uitsluitend met een stemverklaring uitspreekt tegen de gevaarlijke stoffen, maar tegelijkertijd gewoon instemt met de automatische verlenging hiervan. Hierdoor werkt Nederland actief mee aan het op de markt houden van deze gevaarlijke stoffen.

Vorige week nam de Kamer de motie-Ouwehand (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1176) aan die het kabinet oproept om voortaan daadwerkelijk tegen voorstellen van de Europese Commissie te stemmen als het gaat om automatische verlenging van toelatingen van stoffen waarvan bekend is dat ze een grote bedreiging vormen voor de biodiversiteit (in het bijzonder bijen en hommels) of die kankerverwekkend, mutageen, hormoonverstorend en/of giftig voor de voortplanting zijn. Een stemverklaring afleggen is dus niet voldoende.

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie horen graag van de Minister op welke wijze zij deze motie gaat uitvoeren.

Indien van een werkzame stof vaststaat dat die een ernstige bedreiging vormt voor mens, dier en milieu, zal de Europese Commissie, op basis van advies van EFSA, voorstellen doen tot beperking van het gebruik of intrekken van de goedkeuring. De goedkeuring van een werkzame stof wordt dus niet automatisch verlengd. Aan een verlenging dient vooraf een herbeoordeling te hebben plaatsgevonden op basis van de dan vigerende richtsnoeren, modellen en criteria. Wel kan er sprake zijn van een tijdelijke procedurele verlenging van een bestaande goedkeuring, indien een aanvrager tijdig een volledig dossier heeft aangeleverd – drie jaar voordat de goedkeuringsperiode verloopt – en de herbeoordeling door rapporterende lidstaat, EFSA en Europese Commissie, buiten de schuld van de aanvrager, vertraging heeft opgelopen. De Europese Commissie dient dan conform artikel 17 van verordening 1107/2009 de goedkeuringsperiode tijdelijk te verlengen totdat de herbeoordeling is afgerond. Het niet tijdelijke procedureel verlengen van een goedgekeurde werkzame stof zonder een concrete inhoudelijke argumentatie is dan strijdig met Europese regelgeving. De Europese Commissie legt daarbij één concept-uitvoeringsverordening voor aan de lidstaten met de procedurele tijdelijke verlengingen van meerdere werkzame stoffen.

Om die reden zou het niet akkoord gaan met de procedurele tijdelijke verlenging van een specifieke werkzame stof die voldoet aan de omschrijving in de motie, als consequentie hebben dat Nederland niet

akkoord kan gaan met het volledige pakket. Dat vind ik niet zorgvuldig naar de andere aanvragers en gebruikers van werkzame stoffen. Bovendien gaat het bij de goedkeuring van stoffen niet alleen om de eigenschappen van een stof maar ook of deze eigenschap ertoe leidt dat er een risico optreedt voor mens, dier en milieu. De omschrijving van de motie kan ertoe leiden dat Nederland tegen een tijdelijke procedurele verlenging van een stof stemt die toch voldoet aan de Europese criteria.

Gezien bovenstaande ben ik voornemens de motie als volgt uit te voeren. De Commissie legt voorstellen voor procedurele tijdelijke verlenging pakketsgewijs voor. Indien de Europese Commissie voorstellen indient voor de procedurele tijdelijke verlenging van een pakket van werkzame stoffen, waaronder een werkzame stof waarvan de Tweede Kamer heeft bepaald dat een procedurele verlenging van de goedkeuring niet wenselijk is, zal ik weliswaar voor verlenging van het pakket stemmen maar met een stemverklaring aangeven dat Nederland tegen verlenging is van de specifiek genoemde werkzame stof. Daarnaast wil ik er voor pleiten dat in het SCoPAFF de mogelijkheid komt om separaat over stoffen te stemmen in plaats van alleen in brede pakketten.

Thiacloprid

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben, aansluitend hierop, aanvullende vragen over één van de gevaarlijke stoffen die de afgelopen jaren bij herhaling automatisch is verlengd, zonder de wettelijk voorgeschreven herbeoordeling, namelijk thiacloprid.

Kan de Minister bevestigen dat thiacloprid een neonicotinoïde is? Erkent de Minister dat thiacloprid als systemisch bestrijdingsmiddel een lange afbrekingstijd kent? Erkent de Minister dat dit middel daardoor nog lange tijd schade zal aanbrengen aan het ecosysteem? Erkent de Minister dat thiacloprid volgens de Uitvoeringsverordening (EU) 2015/408 van de Commissie van 11 maart 2015⁶ moet worden beschouwd als werkzame stof die hormoonontregelende eigenschappen heeft die schadelijk kunnen zijn voor de mens⁷?

Erkent de Minister dat thiacloprid om die reden al jaren op de lijst staat met stoffen die zo risicovol zijn voor mens en/of milieu dat ze vervangen moeten worden, de zogenaamde «Stoffen die in aanmerking komen om te worden vervangen»?

Thiacloprid is een neonicotinoïde. In maart 2019 publiceerde EFSA een Peer review over thiacloprid. Daarin staat dat thiacloprid een lage tot gemiddelde persistentie heeft in het milieu.

In de publiek toegankelijke pesticide databank van de Europese Commissie kan worden gevonden dat thiacloprid een zogenaamde stof is die in aanmerking komt om te worden vervangen. Voor thiacloprid is dat vanwege zorgen voor hormoonverstorende eigenschappen.

Kan de Minister bevestigen dat thiacloprid in 2005 voor het laatst is beoordeeld? Kan de Minister bevestigen dat de toelating van thiacloprid sinds 2005 maar liefst vier keer automatisch is verlengd zonder te kijken naar de risico's van deze stoffen voor het milieu, voor bijen en hommels en voor de menselijke gezondheid? Wanneer hebben deze automatische verlengingen van thiacloprid precies plaatsgevonden? Wat is steeds de

⁶ Volledige naam: Uitvoeringsverordening (EU) 2015/408 van de Commissie van 11 maart 2015 inzake uitvoering van artikel 80, lid 7, van Verordening (EG) nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en tot vaststelling van een lijst van stoffen die in aanmerking komen om te worden vervangen

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?qid=1513677004608&uri=CELEX%3A32015R0408>

positie van Nederland geweest bij de stemmingen over de voorstellen voor de automatische verlengingen van thiacloprid? Hoe lang is het proces van de herbeoordeling van thiacloprid al gaande?

Uit gegevens van de pesticide databank van de Europese Commissie blijkt dat thiacloprid een eerste goedkeuringsperiode heeft gekregen tot december 2014. Daarna heeft de Europese Commissie met uitvoeringsverordeningen de goedkeuringsperiode vier maal verlengd (in december 2012 tot april 2017, in november 2016 tot april 2018, in maart 2018 tot april 2019 en als laatste in januari 2019 tot april 2020). Nederland stemde in deze gevallen voor de concept uitvoeringsverordeningen waarbij een pakket van werkzame stoffen een procedurele tijdelijke verlenging kreeg van de goedkeuringsperiode indien een verlenging nodig was buiten de schuld van de aanvrager.

Het vraagt nader onderzoek bij Europese Commissie en rapporterende lidstaat om precies aan te geven hoe lang het proces van herbeoordeling van thiacloprid al gaande is. Uit de Peer review van EFSA blijkt dat de rapporterende lidstaat (Verenigd Koninkrijk) in 2017 een eerste beoordelingsrapport heeft opgeleverd.

Naar verwachting zal in oktober 2019 een eindvoorstel voor al en dan goedkeuring van de verlenging van thiacloprid als werkzame stof aan SCoPAFF worden voorgelegd. Ik zal bij de Europese Commissie er op aandringen om het voorstel zo spoedig mogelijk ter stemming te brengen in het SCoPAFF.

Onlangs werd bekend dat uit onderzoek van de Universiteit Leiden is gebleken dat thiacloprid maar liefst 2500 keer giftiger is voor het ecosysteem dan tot nu toe bekend was⁸. Dit verschil kwam naar voren door de resultaten uit veldonderzoek te vergelijken met resultaten van laboratoriumstudies. Erkent de Minister dat dit veldonderzoek waardevolle informatie biedt, omdat dit de wisselwerking duidelijk maakt met andere factoren die van invloed zijn op de mate waarin waterdieren en andere levende organismen bestand zijn tegen de schadelijke effecten van pesticiden? Zo nee, op basis waarvan diskwalificeert de Minister dit onderzoek? Erkent de Minister dat het Leidse onderzoek naar de effecten van thiacloprid de tekortkomingen toont van laboratoriumstudies?

Tot grote verbazing van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie, meldde Zembla dat deze studie niet zal worden meegenomen in de lopende herbeoordeling van thiacloprid, omdat dit volgens het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) niet mogelijk is «gelet op het moment van publicatie». Deze leden gaan er vanuit dat het onderzoek van de Universiteit Leiden alsnog zal worden betrokken in de lopende herbeoordeling van thiacloprid. Wat gaat de Minister doen om er voor te zorgen dat dit gebeurt?

Veldonderzoek biedt waardevolle informatie en heeft een meerwaarde naast laboratoriumstudies. In het herbeoordelingsdossier van thiacloprid zitten ook veldstudies. Het Ctgb heeft aangegeven dat het onderzoek, dat op 30 maart 2018 werd gepubliceerd, te laat was ingeleverd om te kunnen worden meegenomen in de procedure voor de herbeoordeling van thiacloprid. De studie is intussen door het Ctgb bekeken en vergeleken met de studies die wel werden meegenomen in de herbeoordeling van thiacloprid. Er is inmiddels een veldstudie opgenomen in het dossier met vergelijkbare resultaten als het onderzoek van Universiteit Leiden.

⁸ <https://zembla.bnnvara.nl/nieuws/video-bijengif-veel-schadelijker-dan-gedacht-onderzoek-wordt-genegeerd>

Kan de Minister bevestigen dat het meest recente implementatievoorstel van het bijenrichtsnoer dat binnen SCoPAFF is geagendeerd, het toepassen van veldstudies zoals deze bij de (her)beoordeling van stoffen nog altijd op de lange baan schuift? Waar blijft de brief waarin de Minister uiteenzet hoe het kabinet de aangenomen motie-Ouwehand (Kamerstuk 21 501-32, nr. 1175) voor implementatie van het bijenrichtsnoer als geheel, dus inclusief de veldstudies, gaat uitvoeren?

Nee, dat kan ik niet bevestigen. Zoals ik hiervoor heb aangegeven, worden veldstudies nu ook al meegenomen bij de (her)beoordeling van stoffen. De Europese Commissie zal – waarschijnlijk in juli 2019 – een voorstel voorleggen aan de lidstaten voor een gefaseerde implementatie van het bijenrichtsnoer. Daaraan gekoppeld is een wijziging van een uitvoeringsverordening voor aanpassing van de Uniforme Beginselen. Die wijziging is al in een ver gevorderd stadium van juridische consultatie tussen Commissie diensten en de voorbereiding van een publieke consultatie.

Een Nederlandse stem tegen een gefaseerde invoering zou ertoe kunnen leiden dat er geen meerderheid is voor het voorstel van de Europese Commissie en dat de Europese Commissie vervolgens weer opnieuw een traject moet starten voor een nieuw voorstel voor invoering van het bijenrichtsnoer en een nieuwe juridisch traject tot aanpassing van de Uniforme Beginselen. Aangezien de Europese Commissie al een mandaat heeft verstrekt aan EFSA tot herziening van onderdelen van het bijenrichtsnoer, zou de Europese Commissie ook kunnen besluiten om eerst de herziening af te wachten alvorens met een voorstel tot implementatie te komen.

Geen besluit over een gefaseerde invoering in juli zou dus kunnen leiden tot een vertraging van een tot twee jaar. Daar is de bescherming van bijen en hommels niet bij gebaat.

Gezien bovenstaande wil ik de motie als volgt uitvoeren. Indien de Europese Commissie in juli 2019 een voorstel voor een gefaseerde invoering van het bijenrichtsnoer en bijbehorende aanpassing van de Uniforme Beginselen voorlegt aan de Lidstaten, ben ik voornemens in te stemmen met het voorstel met een stemverklaring waarbij ik de Europese Commissie en Lidstaten oproep om voor eind 2019 de bijenrichtsnoer in zijn geheel in te voeren. Tijdens de komende Landbouw- en Visserijraad zal ik een vergelijkbare oproep doen aan de Europese Commissie en lidstaten.